

El capítol 13 cierra el llibre con un anàlisi de Jaume Feliu y Margarida Castañer sobre la implantación próxima del tren de alta de velocidad en Cataluña y los efectos que podría tener en las ciudades medianas que conecta, entre ellos, la posibilidad de un avance decisivo en la integración funcional metropolitana a escala regional.

Con el ejercicio realizado en este libro, que buscaba estructurar el análisis a partir de un elemento común (la movilidad entre residencia y trabajo), se han podido obtener resultados de síntesis valiosos al generar elementos comparativos (procesos y estructuras espaciales, mercados de trabajo y vivienda, redes y modos de transporte, usos del suelo, etc.) entre las diferentes y diversas ciudades metropolitanas españolas, así como al ofrecer una interpretación general de las recientes tendencias urbanas. Resultados estos, de síntesis y visión de conjunto, difíciles de lograr cuando el libro constituye un

compendio de trabajos presentados en un seminario.

Ciertamente, el libro cumple con la finalidad de superar el análisis local y regional, y acierta con la lectura urbana que hace a partir de las diferentes movi- lidades espaciales analizadas, que, como se puede apreciar en los diferentes capítulos, no se limitan a la residencial o a la de residencia y trabajo. Por último, quedaría pendiente, para próximos trabajos conjuntos de análisis metropolitanos, la incorporación de manera más visible, dada su importancia, de los cambios residenciales que se efectúan en el interior de los municipios y su impacto territorial en la estructura espacial de las metrópolis españolas.

Hernán Villarraga Orjuela

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Geografia
Hernan.Villarraga@uab.cat



MASSEY, Douglas S. (ed.) (2008)
New Faces in New Places: The Changing Geography of American Immigration
Nova York: Russel Sage Foundation, 370 p.
ISBN: 978-0-87154-586-2

La magnitud i les característiques de l'onada immigratòria més recent als Estats Units, coneguda com l'onada posterior a 1965, presenta trets ben diferents dels observats en períodes anteriors, especialment pel que fa a l'origen de la població immigrant i a la seva localització i dispersió geogràfiques dins el territori nord-americà. Fins a mitjan segle xx, la població nouvinguda acostumava a arribar als Estats Units procedent de països europeus i es concentrava en grans ciutats i nuclis urbans com ara Nova York, Los Angeles, Chicago, Houston o Miami. L'any 1965 marca un punt d'inflexió, ja que s'eliminen les restrictives quotes d'immigrants vidents

des de la dècada de 1920: el volum de nouvinguts augmenta any per any i assoleix, en poc més d'una dècada, el nivell més alt des de principis del segle xx; a més, comença a tenir un gran protagonisme la població procedent de l'Amèrica Llatina. Posteriorment, a partir de la dècada de 1990, s'observa un canvi radical pel que fa als assentaments de la població nouvinguda i la seva dispersió per tot el territori. Les noves oportunitats laborals en el món rural —en molts casos vinculades a la indústria agroalimentària— i un cost de la vida més baix en comparació amb les àrees urbanes encoratgen la població estrangera a assentar-se en nous territoris que fins

aleshores havien quedat al marge dels fluxos migratoris.

És en aquest context que cal emmarcar l'obra dirigida per Douglas S. Massey *New Faces in New Places: The Changing Geography of American Immigration*. Massey és professor de sociologia i ciències polítiques a la Woodrow Wilson School of Public and International Affairs de la Universitat de Princeton. La seva recerca se centra fonamentalment en els camps de la demografia, la sociologia urbana, els estudis llatinoamericans, l'estratificació social i la immigració. Des de 2006, és president de l'American Academy of Political and Social Science i entre les seves obres més importants destaquen *Brokered Boundaries: Creating Immigrant Identity in Anti-Immigrant Times* (2010), *Categorically Unequal: The American Stratification System* (2007) i *Beyond Smoke and Mirrors: Mexican Immigration in an Age of Economic Integration* (2002).

El llibre que aquí ens ocupa és un compendi de dotze articles a cura de diferents especialistes en matèria d'immigració als Estats Units i que estan estructurats en tres parts, a més d'un primer capítol introductor. La primera part, titulada «Emerging patterns of immigrant settlement», està formada per cinc articles de caire més aviat teòric i que analitzen les característiques actuals de la immigració als Estats Units, així com algunes de les seves causes. La segona part porta el títol de «Community Reaction to New Immigrant Groups» i agrupa sis capítols que podem considerar sis estudis de cas de l'impacte social, cultural i polític de l'arribada d'immigrants estrangers a diferents regions o ciutats del país. Finalment, la tercera part està formada per un únic capítol a manera de resum i conclusió. A grans trets i deixant de banda certs matisos, podem dir que la primera part del llibre és una aproximació quantitativa al tema de la immigració, mentre que la segona part presenta un estudi de caire més qualitatiu. Aquest

punt esdevé certament interessant, ja que mostra dues vessants diferents i, al mateix temps, complementàries de la demografia i de les ciències socials en general.

Si haguéssim de destacar un capítol respecte a la resta, aquest seria el darrer, signat per Douglas S. Massey i titulat «Assimilation in a New Geography». Aquest article constitueix en si mateix la tercera part del llibre i la seva vàlua no recau en la circumstància d'haver estat escrit per Massey, sinó en el fet que és l'article que presenta més bé una visió global del fenomen migratori actual als Estats Units. La majoria d'articles analitzen contextos locals amb gran profunditat, fet que permet constatar quin és l'estat de la qüestió dels estudis sobre immigració als Estats Units, les metodologies més emprades, les línies de recerca obertes i les tendències de futur. En canvi, en aquest darrer capítol, Massey ens ofereix una visió més personal. No podem dir que sigui un article «menys científic», però sí «menys tècnic». Amb un llenguatge més planer que a la resta de capítols, s'hi resumeixen les causes principals de la diversificació geogràfica dels immigrants, algunes de les noves problemàtiques que s'hi plantegen i els principals reptes de futur. Com també han assenyalat uns altres autors, la primera idea que destaca Massey és que, a partir de la dècada de 1990, la immigració estrangera als Estats Units passa de ser un fenomen regional a ser un fenomen nacional: «During this time, immigration shifted from being a regional phenomenon affecting a handful of states and a few metropolitan areas to a national phenomenon affecting communities of all sizes throughout all fifty states» (p. 343). Sens dubte, aquesta frase defineix el nou model d'immigració i, al mateix temps, és la raó de ser d'aquest llibre.

Aquesta diversificació geogràfica és especialment evident entre mexicans i llatinoamericans, fet que ha provocat que moltes comunitats es trobin per primera

vegada en contacte amb la cultura llatina i amb una nova llengua, el castellà. Al capítol 11, per exemple, Debra Lattanzi Shutika estudia l'impacte que va tenir l'any 2001 la celebració del primer Cinco de Mayo¹ a la població de Kennett Square, Pennsylvania. Aquest esdeveniment marcà un punt d'inflexió en una ciutat que havia mostrat certes hostilitats envers els immigrants: la festa suposà un punt de convergència entre nadius angloparlants i mexicans nousvinguts, els quals deixaren a poc a poc de ser considerats una població en trànsit. Un altre exemple el trobem al capítol 10, on Jamie Winders parla el nou *sonido*² de Nashville, fent referència als nous ritmes llatins que cada vegada són més presents en un dels epicentres de la música *country*. És així com, a partir d'una idea força original, l'autor analitza l'impacte de la immigració en una ciutat que històricament havia quedat al marge dels fluxos migratoris. Mitjançant una anàlisi qualitativa a través de la realització d'entrevistes i de l'observació participant, s'estudien els efectes de la migració llatina en el discurs polític i l'impacte que provoca en les interaccions entre treballadors llatins i no llatins. L'autor arriba a la conclusió que la integració dels immigrants és encara un procés que es troba al començament, però que, a diferència del que a vegades s'intenta transmetre des de l'esfera política, «the new realities of a multicultural, multilingual, and multiethnic work site were in some cases no more transformative than the arrival of new equipment» (p. 167).

Tornant a l'article de Massey, un segon punt que tracta són les causes de la diversificació geogràfica i que atribueix, principalment, a la demanda de mà d'obra al sector secundari, especialment a la indústria agroalimentària. A partir de la dècada de 1990, en el context d'una

globalització econòmica creixent i amb l'objectiu d'abaratir costos i ser més competitius, moltes fàbriques van tancar per traslladar-se a una altra població del país on poguessin tenir accés a mà d'obra més barata i no sindicada. Aquesta mà d'obra era (i és) eminentment estrangera. Massey destaca que fins i tot els empresaris nord-americans es traslladaven a Mèxic per reclutar-hi treballadors, la qual cosa ens indueix a pensar que potser la dispersió geogràfica de la immigració no és un fenomen tan espontani com es podria pensar a priori (p. 345).

Finalment, el tercer punt que es vol esmentar són les dificultats de la població nousvinguda per assolir el *somni americà*. Massey planteja que, després de la Segona Guerra Mundial, el país va experimentar una gran expansió econòmica que féu augmentar el poder adquisitiu de la població, van descendir els índexs de pobresa i molts nord-americans van entrar en la classe mitjana, fins i tot aquells que no tenien estudis o que eren fills d'immigrants. Tanmateix, des de 1975, el creixement econòmic ha minvat al mateix temps que l'arribada d'immigrants ha anat augmentant any rere any. Aquest fet, acompanyat per la precarietat laboral dels nousvinguts, en limita molt les possibilitats de millorar el seu estatus econòmic i social: difícilment poden acumular el capital suficient per enviar els seus fills a la universitat i així donar-los accés a uns llocs de treball millors. Massey fuig de les visions alarmistes envers la immigració i conclou que el primer gran pas que cal fer per afavorir l'assimilació i la integració de la població estrangera és la seva regularització.

Si hi ha algun punt feble que poguéssim ressenyar d'aquest llibre són les escasses referències als immigrants no llatinoamericans. Massey reconeix que la

1. En castellà, a l'original. Festa que commemora la primera victòria de l'exèrcit mexicà envers una potència estrangera (França) l'any 1862.
2. En castellà, a l'original.

diversificació geogràfica s'aprecia entre tots els grups d'immigrants, però que és més evident entre els llatinoamericans (p. 343), mentre que Helen M. Barrow justifica la limitació del seu estudi a immigrants llatinoamericans pel fet que «the overwhelming majority of immigrants who arrived in the South during the 1990s are (using the Census Bureau categories) “Hispanic/Latinos”, the great preponderance of them foreign-born, primarily in Mexico» (p. 239). Tanmateix, fóra bo que un llibre que té com a subtítol *The Changing Geography of American Immigration* dedicés més pàgines a analitzar el cas dels immigrants no llatinoamericans com ara, per exemple, els asiàtics, ja que, si bé és cert que actualment són menys nombrosos, també formen part d'aquest grup de nous immigrants. Poc podem aprendre en aquesta obra dels immigrants xinesos, vietnamites o europeus que han arribat als Estats Units des de 1990 i que de ben segur presenten característiques dignes de ser estudiades i esmentades en un llibre d'aquesta temàtica i magnitud.

A tall de conclusió, es vol destacar la complexitat d'aquesta obra quant a

l'estructura que presenta. Formada per tretze capítols escrits per divuit autors diferents, cadascun dels capítols ja és en si mateix un text independent amb un gran valor científic. En aquest context, no és casualitat que, com a director i editor, Douglas S. Massey sigui l'autor dels articles primer i últim, dos textos que esbossen el marc en el qual flueixen la resta de capítols i que ajuden a mantenir la unitat de l'obra. D'altra banda, la lectura permet accedir a un gran volum d'informació i dona peu a un gran nombre de temes sobre els quals es pot reflexionar, així com possibles línies de recerca que queden obertes de cara al futur. Per aquesta raó, lluny de voler fer un resum que ens obligaria a analitzar cadascun dels capítols, l'objectiu d'aquesta ressenya ha estat comentar alguns dels punts més rellevants d'un llibre força complex i especialitzat, al mateix temps que complet i interessant.

Francisco Villavicencio
Centre d'Estudis Demogràfics
fvillavicencio@ced.uab.cat



STILLWELL, John y VAN HAM, Maarten (eds.) (2010)
Ethnicity and Integration: Understanding Population Trends and Processes
Volumen 3
Londres: Springer, 320 p.
ISBN: 978-90-481-9102-4

En este tercer volumen de la serie *Understanding Population Trends and Processes*, se cristaliza nítidamente una forma de hacer investigación que no defrauda al espíritu de servir a «un cuestionamiento sistemático de lo obvio» (Bachelard, 1938). Esta postura epistemológica, mantenida de forma coherente a lo largo de los catorce capítulos del volumen, se explicita desde el comienzo cuando Stillwell y Van Ham —editores e investiga-

dores de reconocida trayectoria en estudios de migración interna, movilidad e integración de extranjeros— presentan el contexto histórico en que nace este libro, subrayando su intención de refutar los lugares comunes del discurso político y mediático instalado tras los atentados terroristas ocurridos en el primer quinquenio de esta década.

Desafiados por este contexto, los editores se lanzan a la tarea de reunir trece